

Översikter och meddelanden

Korporatisme-debatten

1. Indledning

Den stigende formaliserede inddragelse af interesseorganisationerne i politiske beslutningsprocesser har ført til en omfattende debat om karakteren af og konsekvenserne af denne integration for statens manøvfrihed, for organisationernes autonomi, for parlamentets magtstilling- og i den videnskabelige diskussion også om spørgsmålet om det politiske systems og samfundets teoretiske bestemmelse.

Integrationen mellem staten og interesseorganisationerne er i den mere politologisk orienterede del af debatten blevet betegnet som "liberal korporatisme", "quasi-korporatisme", "neo-korporatisme" o lign til forskel fra den fascistiske integration mellem stat og organisationer.

Debatten om korporatisme-begrebet har især taget et opsving efter fremkomsten af Philippe Schmitter's artikel "Still the Century of Corporatism?" i 1974, men vi kan bl a på skandinavisk grund finde en række bidrag til debatten længe før korporatisme blev et centralt tema i den internationale debat.¹

I den standende debat er det ikke muligt at tale om et egentligt korporatisme-paradigme i Kuhnsk forstand. Deltagerne i debatten er kun enige om ganske få forhold, hvoraf de vigtigste er en registrering af den øgede inddragelse af interesseorganisationerne i formelle politiske strukturer og den deraf følgende distancering til den gruppeteoretisk funderede pressionsgruppeforskning og dens pluralistiske grundsætninger.²

Trods det fælles kodeord "korporatisme" beskæftiger forfatterne sig med forskellige samfundsmæssige fænomener og sfærer. Det er min intention at søge at fremstille denne samtidige berebsrigdom og begrebsforvirring på en måde, så forvirringen så vidt muligt mindskes og debattens potentiale afdækkes.

Der er foretaget få sammenfatninger eller kategoriseringer af den hidtidige korporatisme-debat. Af systematiske oversigtsartikler kan nævnes Heisler (1979) og Kastendiek (1980 a og 1980 b); Alemann og Heinze (1981) og Jørgensen (1981).³

Kastendieks systematisering er den mest omfattende. Han systematiserer bidragene efter følgende områder:

1. Korporatisme som et statsligt dirigeret økonomisk system.
2. Korporatisme som en form for formidling af funktionelle interesser i samfundet.
3. Korporatisme som en politik for integration af arbejderklassen og dens organisationer i den borgerlige stat og det borgerlige samfund.
4. Korporatisme som en bestemt type af statslig politik for industrial relations.⁴

Kastendiek får præciseret, at begrebsvariationen mellem de forskellige bidrag til korporatisme-debatten ikke kun er en følge af teoretisk og metodisk uenighed mellem forskellige retninger og enkeltpersoner, men nok så meget må ses som en følge af, at bidragene i virkeligheden har haft forskellige analyseobjekter, dvs fremsætter teser om forskellige samfundsmæssige fænomener. Begrebsforvirringen kan altså ses som en konsekvens af den traditionelle akademiske arbejdsdeling imellem og indenfor disciplinerne.⁵

I min oversigt over debatten bygger jeg først og fremmest på Kastendieks synsvinkel. Jeg vil afgrænse korporatisme-debatten til bidrag, der eksplicit forholder sig begrebet "korporatisme", og hovedsageligt referere til bidrag der er fremkommet efter Schmitter (1974) og med hovedvægten på den anglosaksiske og skandinaviske debat.

Der kan her efter min vurdering med fordel skelnes mellem tre typer af korporatisme-begreber.

For det første bidrag som peger i retning af en idealtypisk bestemmelse af korporatismen som et aktuelt eller potentielt system i samfundet. Dette system kan være det "økonomiske system", "politiske system" eller "organisationssystemet", måske endog hele samfundssystemet.

For det andet kan man lokalisere bidrag, som først og fremmest forholder sig til korporatismen som en begrebsliggørelse af en vis type samfundsmæssige funktioner.

ner, først og fremmest en formaliseret eller uformel underordning af arbejderklassens organisationer under den borgerlige stats og det borgerlige samfunds behov. Alle træk i samfundet, som blokerer og transformerer de primære klasse modsætninger i midlertidige konfliktforskydninger og konfliktløsninger er udtryk for korporatisme.

For det tredje kan vi identificere begreber og bidrag, som har et mere begrænset, *institutionelt orienteret udgangspunkt*. Visse nærmere definerede politiske strukturer bestemmes som korporative. Hovedsigtet er herefter at kortlægge disse strukturers udbredelse i de politiske system. Strukturerne må herefter bestemmes teoretisk i relation til en generel politisk teori om forskellige stats- og samfundsfunktioner.

2. Systembetragtninger

Den betragtning, som er fælles for de korporatismebestemmelser, som skal behandles i det følgende er, at korporatismebegrebet anvendes til at karakterisere et samfundsmæssigt subsystem. Et subsystem – som f.eks. det økonomiske system – kan udfra denne synsvinkel betragtes som korporativt eller som værende korporativt i en vis udstrækning udfra en given idealtypisk definition.⁶

I min gennemgang af disse systembetragtninger har jeg foretaget en opdeling på analyser af forskellige samfundsmæssige subsystemer, nemlig det økonomiske system, det interesseformidlende system, og det politiske repræsentationssystem.

2.1 Statsdirigering eller markedsøkonomi?

Et fælles empirisk referencepunkt for mange bidrag til korporatisme debatten er sammenhængen til en udvikelse af den offentlige sektors rolle i økonomien, både ved den offentlige sektors vækst og ved den øgede indgriben i markedets allokeringmekanismer.⁷

På tilsvarende måde er det empirisk konstateret, at den institutionelle sammenknytning af stat og interesseorganisationer historisk har taget sin begyndelse i nationale krisesituationer, hvor staten som følge af krigens indvirkninger eller strukturelle økonomiske kriser var tvunget til en kraftig direkte styring af samfundso økonomien.⁸

Korporatismen kan under denne synsvinkel betragtes som et statsligt forsøg på – under hensyn til samfundets grundlæggende ejendomsretslige grundlag – at modificere markedets egendynamik via en statslig styring under medvirken af organisationslederne i institutionelle organer. Der opstår en forhandlingsøkonomi gennem etableringen af en blandingsadministration bestående af statsapparatets bureaukrater og organisationernes ledelse.⁹

Dette styringskonglomerat kan opfattes som det centrale i korporatismen, hvis interessen fokuseres på forholdet mellem statslig og markedsstyring. I den udstrækning markedet underlægges en systematisk statsdirigering – uden at det fundamentale privat ejendomsretsforhold forandres taler Jack Winkler da om "korporatisme".

Winklers definition af korporatismen er i sammenhæng hermed følgende: "Corporatism is an economic system in which the state directs and controls predominantly privately owned business according to four principles: unity, order, nationalism and success."¹⁰ Korporatismens væsentlige indhold er for Winkler, at statens rolle skifter kvalitativt fra en understøttende ("supportive") til en dirigerende ("directive") rolle.¹¹ De 4 principper, som staten introducerer for produktion og markedsadfærd kolliderer kraftigt med markedets konkurrencemekanismer, de konflikter, som opstår herudfra, de forskellige målsætninger hos forskellige grupper og de traditionelle retssikkerhedsgrundsætninger. Et nyt økonomisk system er under opsejling. Dette korporative økonomiske system forudsagde Winkler i 1976 ville være en britisk realitet o 1980: "A corporatist economic system similar to that just defined is likely to be instituted in Britain during the life of the present government and its successor (whatever its political complexion) that is, over the next five to ten years."¹²

En række forfattere har samstemmende afvist, at den britiske økonomi er blevet korporativ i Winklers idealtypiske definition. Det drejer sig om undersøgelser og analyser af Grant og Marsh (1977), Cawson (1978) og Cox (1981). Winklers (indtil nu) manglende prediktive succes, er imidlertid ikke et afgørende kritikpunkt imod hans definition, selvom den manglende indfrielse af hans forudsigelser naturligvis rejser spørgsmålet om ikke han har overdrevet statsdirigerings muligheder i et privat-kapitalistisk samfundssystem.

Manglen ligger snarere i, at det er indsnævrende at begribe korporatismen alene udfra dens økonomiske årsager og konsekvenser. Den manglende indfrielse af Winklers forudsigelser er udtryk for en politisk og interesse-mæssig modstand overfor statsdirigering og bureaukrati. Disse ikke snævert økonomiske elementer må inddrages i en bestemmelse af korporatismebegrebet.

Winklers begreb kan derimod belyse nogle kræfter eller tendenser i den moderne kapitalismes udvikling, som forsøger at gøre en række kollektive mål til en fælles national interesse, som søges gjort determinerende for samfundets klasser og grupper i deres adfærd på markedet og i produktionen.

En række ideologiske og strategiske koncepter, som er opstået i krisen siden 1973–74, bygger stort set på en tankegang om "unity, order, nationalism and success".¹³

2.2 Pluralisme eller korporatisme?

Den voksende gensidige afhængighed mellem staten og interesseorganisationerne kan anskues ud fra sammenhængen med og konsekvenserne for organiseringen af de samfundsmæssige interessekategorier og disse organisationers rolle i forhold til statsapparatet. Her betragtes korporatismen altså som et særligt system for interesse-repræsentation/interesseformidling mellem stat og samfund.

Interesserepræsentationens form kan typisk defineres ud fra to sæt af relationer. For det første en analyse af forholdet mellem interessekategorier og deres organisatoriske udtryk, herunder forholdet mellem organisationsledelsen og deres medlemsbasis. For det andet spørgsmålet om forholdet mellem organisationen (ledelsens organisation) og staten.¹⁵

Ifølge Egeberg (1978) kan interesserepræsentationens karakter analyseres ud fra rammen af en modstilling mellem en pluralistisk og en korporativ form for relation mellem organisationen og hfv dens basis og staten.

I den pluralistiske model er forholdet mellem organisationen og medlemmerne bestemt af frivilligt medlemskab, fri organisationsdannelse og flere konkurrerende organisationer.¹⁶

Herudfra følger, at medlemmernes position i forhold til ledelsen anses for relativ stærk (i kraft af ledelsens svaghed): Medlemmerne har magt over ledelsen gennem den eksisterende mulighed for at tilslutte sig en anden konkurrerende organisation. Staten har ringe magt over organisationsledelsens adfærd, da ledelsens autonomi i forhold til medlemmerne er ringe – medlemmerne er en selvstændig ikke-kontrollerbar ressourcebasis.¹⁷

Det er indlysende, at denne pluralistiske model for organisationernes rolle kan drages i tvivl ud fra vores viden om organisationssystemets udformning i de nordvesteuropæiske samfund. Konkurrenceelementet er således temmelig begrænset i realiteten. For en central organisation – fagbevægelsen – er selve konkurrence-definitionen i modstrid med organisationens centrale funktion:

At modvirke den opsplittende konkurrence mellem de enkelte arbejdere eller mellem grupper af arbejdere gennem en sammenslutning i én organisation.

Pluralismens verdensopfattelse demteres temmelig håndfast af den pågående udvikling i retning af få, stærke, centraliserede organisationer, hvor underorganisationer og medlemmer får en stadig mindre mulighed for at påvirke ledelsens adfærd direkte.¹⁸

Hos Schmitter (1974, 1979) har den stigende diskrepans mellem den pluralistiske opfattelse og den vesteuropæiske virkelighed ført til, at korporatismebegrebet er introduceret som idealtypisk modstilling, og som havende større analytisk værdi fordi det svarer bedre til interesseformidlingssystemets karakter i Nordvesteuropa. Schmitters definition lyder: "Corporatism can be defined as a system of interest intermediation in which the constituent units are organized into of limited number of singular, compulsory, non-competitive hierarchally ordered and functionally differentiated categories, recognized or licensed (if not created) by the state and granted a deliberate representational monopoly within respective categories, in exchange for observing certain controls on their selection of leaders and articulation of demands and supports."¹⁹

Schmitter skelner mellem to typer af korporatisme: *Samfundskorporatisme*, hvor korporatismen vokser organisk frem i et gensidigt interessefællesskab mellem organisationer og stat, og *statskorporatisme*, hvor korporatismen gennemsættes tvangsmæssigt af staten imod organisationernes ønsker eller ved dannelse af til lejligheden indrettede organisationer i samfundet.²⁰

Korporatismen er hos Schmitter en særlig type af interesseformidling, som han sætter i forhold til pluralismen og som andre idealtyper monismen og syndikalismen.²¹

De to analytiske dimensioner, som disse idealtyper placeres i forhold til, er dels en karakteristik af organisationsniveauet med henblik på en vurdering af medlemmernes grad af afhængighed af organisationsledelsen (konkurrence, frivilligt eller tvunget medlemskab), dels en karakteristik af forholdet mellem organisation (ledelse) og stat med henblik på en vurdering af organisationers grad af autonomi i forhold til staten (monopolstilling, off initiativ, anerkendelse, kontrol). Schmitters fire idealtyper kan skitseres på følgende kontinuum, hvor måleenheden er graden af statslig kontrol med organisationerne og graden af organisationskontrol med medlemmerne:

Almægtig stat.
Organisationskontrol med medlemmerne.

Afmægtig stat.
Medlemmerne kontrollerer organisationerne.

Denne betragtningsmåde – hvor vi altså opererer med nogle idealtypiske systemer for interesseformidling i samfundet – lægger op til en vurdering af graden af korporativering af et givet samfunds system for interesseformidling.²² Den empiriske opgave bliver altså at undersøge, hvilke interesser, der er organiseret, hvor der er konkurrence mellem organisationerne og hvor der er repræsentationsmonopol, og hvor organisationerne står i afhængighedsforhold til staten som anerkendt og kontrolleret element i interesseformidlingen.²³ Perspektivet for denne type af begrebsanvendelse er da, at udskille en korporativ og en pluralistisk sektor i det politiske system og herudfra foretage en bedømmelse af systemet som helhed.

Hvis vi når frem til, at et samfunds interesseformidling har antaget korporative træk, kan en konklusion være, at vi må ændre vores teoretiske forståelse af organisationernes rolle i det politiske system. I stedet for at betragte dem som interesseartikulerede apparater, har der da også i anden sammenhæng været tæser fremme om, at man bør opfatte f.eks. fagbevægelsen ikke som artikulerende apparat for medlemsinteresser, men først og fremmest som et "masseintegrativt statsapparat", som har som primær funktion at skabe tilslutning fra masserne til en statslig politik. Dette har visse marxistiske bidrag omkring statsanalysen været inde på som en alternativ opfattelse af statens omfang og funktioner.²⁴

En svaghed ved et idealtypisk korporatismebegreb for interesseformidlingen i samfundet er dels, at det tenderer til at analysere samfundets interesseformidling udfra en på forhånd fastlagt idealtipe. De fænomener, som ikke passer i de idealtypiske bestemmelser, kan let elimineres, og vægten lægges på de steder, hvor der er overensstemmelse mellem idealtipe og virkelighed.

En anden svaghed er, at idealtyper sjældent modsvarer af nogen konkret samfundsmæssig realitet. Der findes næppe noget samfund, der nogensinde er, har været eller nogensinde vil blive gennemgribende korporativt i Schmitters forstand. Spørgsmålet er så, om idealtypen måske blokerer for mere end den åbner for?

2.3 Parlamentarisme eller korporatisme?

Interesseformidlingen mellem staten og statsborgerne foregår i de nordvesteuropæiske demokratier også via andre kanaler end organisationerne. Her tænkes først og fremmest på hævdelser af statens legitimitet gennem etableringen af frie og almindelige valg til repræsentative organer i tilknytning til statsapparatet. Denne vælgerkontrol med statsapparatet kan ganske vist diskuteres med hensyn til dens reelle omfang, men det må fastholdes, at der via parlamentets og andre vælgerbaserede

organer dannes en folkelig repræsentation i relativ tæt forbindelse med det udøvende statsapparat.

I denne sammenhæng kan man opfatte organisationernes deltagelse i den politiske proces i staten som et funktionelt alternativ til den parlamentariske repræsentationsform, som finder sted via partiernes aktiviteter og vælgernes deltagelse i valghandlingerne. I den parlamentariske repræsentation stilles alle individer principielt lige, det er stemmernes antal, der er afgørende for parlamentets sammensætning og derved (under parlamentariske styreformere) for regeringens dannelse. I den korporative repræsentation er det organisationernes placering og styrke, der er det afgørende repræsentationskriterium. I samspillet mellem disse to repræsentationsformer hævder Rokkan (1966), at organisationsdeltagelse er ret afgørende: "Votes count, but resources decide". En del af korporatismedebatten kan opfattes som en modstilling af to typer af repræsentation for masserne i staten: Parlamentarisme eller korporatisme.

Debatten om korporatisme som alternativ repræsentationsform i forhold til den parlamentariske form, må ses på baggrund af den magtforskydning fra parlament til administration og regering som har fundet sted i takt med udvidelsen af den offentlige sektor siden 1945.²⁵

Magtforskydningen giver sig bl.a. udtryk ved, at staten i stigende omfang organiserer sin konkrete virksomhed udfra ikke-lovmæssige former. Ramme- og bemyndigelseslove, bureaukratisk planlægning og konkrete interventioner uden egentlig retsgrundlag afløser den delagerede retlige normering af statens virksomhed.²⁶

Adskillelsen mellem de repræsentative og de udøvende dele af staten, vil i takt med en øget bureaukratisk intervention kunne gøre legitimitetsforholdet mellem staten og borgerne mere fjern.

På denne måde kan den korporative form forstås som et mere direkte formidlende led mellem stat og borgerne end parlamentet. I den korporative struktur etableres forbindelsen mellem det intervenerende apparat og en central del af "omgivelserne" – via interesseorganisationerne.

Gerhard Lehbruch (1979 a og b) bestemmer udfra en sådan repræsentationssynsvinkel korporatismen som mere end et særligt mønster for interesserepræsentation (som der er tale om hos Schmitter), men snarere "an institutionalized pattern of policy-formation in which large interest organizations cooperate with each other and with public authorities not only in the articulation (or even "intermediation") of interests, but – in its developed forms, – in the "authoritative allocation of values" and in the implementation of such policies".²⁷

Korporatismen indebærer ifølge Lehbruch i dens liberale variant (modsat den fascistiske) etableringen af et forhandlingssystem, hvor en direkte bro for konsensus-

opbygning etableres mellem staten og interesseorganisationerne, og hvor partierne og parlamentet derved (delvis) sættes fra deres traditionelle bestilling.²⁸ Årsagen til blokeringen af partiernes og parlamentets funktion er dels deres manglende evne til at træffe upopulære beslutninger, som følge af deres meget direkte afhængighed af vælgertilslutningen, dels deres deraf følgende ønske om at lade sådanne politisk ømfindtlige spørgsmål overgå til administrationens beslutningsområde.²⁹

Lehmbruch understreger, at det korporative system må ses som et supplement snarere end som en erstatning for det parlamentariske system og partiernes virksomhed. Forholdet mellem partisystem og korporativt system kan ifølge Lehmbruch opfattes som en strukturel differentiering og en funktionel specialisering af det politiske system.³⁰

Lehmbruchs tese er, at det korporative subsystem (udfra de tyske og østerigske erfaringer) vil udfylde en begrænset funktion i den politiske proces, nemlig på områder, hvor partierne og parlamentets vælgerafhængighed er en belastning for beslutningseffektiviteten. Feks vil den (kortsigtede) økonomiske politik iflg. Lehmbruch være et område, hvor det typisk vil være vanskeligt at få beslutninger igennem via parlamentet, fordi kortsigtede vælgerhensyn vil gøre sig gældende.³¹

På den anden side er korporative beslutningsformer bundet til et konsensusprincip, og dette krav om konsensus mellem staten og en eller flere organisationer indebærer, at der er klare grænser for, hvor langt korporativeringen kan gå. Korporative former er således ikke generelt et realistisk alternativ til parlamentarismen.³²

En anden korporatisme-bestemmelse, som tager udgangspunkt i modstillingen af parlamentarisme og korporatisme findes hos Bob Jessop (1979). Jessop går videre end Lehmbruch i sin opfattelse af korporatismens samfundsmæssige betydning, idet han eksplicit omtaler henholdsvis en liberal korporativistisk og en parlamentarisk statsform³³ eller "dominant political principle".³⁴ Jessop skelner mellem tre typer af statsformer i den moderne kapitalisme: parlamentarisme, korporatisme og "tripartism", som er et konglomerat af parlamentariske og korporative former.³⁵

Korporatismen "involves the fusion of political representation mediated through a system of public 'corporations' which are constituted on the basis of their members' function within the division of labour and state intervention through these same corporations and/or administrative agencies formally accountable to them".³⁶

Der er her tale om en idealtypisk korporativ repræsentations- og interventionsform, hvor repræsentation og intervention sker inden for rammerne af den samme institution, korporationen. I det fuldt udviklede politis-

ke system vil endvidere et overordnet korporativt politisk organ være nødvendigt som koordinerende eksekutivorgan.³⁷

Jessops korporatisme-definition er så rendyrket, at han må indføre en hybrid mellemform mellem parlamentarisme og korporatisme, som betegnelse for den situation, hvor hverken den parlamentariske eller den korporative organisationsform er dominerende som politisk princip. "Tripartism" består derfor af et konkret samspil mellem tre parter: 1. Partierne og parlamentet. 2. Det udøvende statsapparat. 3. Korporationerne.³⁸

Begge her nævnte forfattere er enige om, at den korporative politiske repræsentationsform ikke aktuelt synes at skulle træde i stedet for den parlamentariske repræsentationsform. Tilsvarende konklusioner findes i en række arbejder, feks Rokkan (1966), Heisler (1979), Panitch (1979, 1980) og Kastendiek (1980 a og b). Den begrænsede konklusion, som kan drages på denne del af korporatisme-debatten er, at der bør foretages konkrete undersøgelser af, i hvilket omfang den politiske proces domineres af henholdsvis parlamentet, det udøvende apparat og korporative institutioner. Korporatisme-analysen bliver et spørgsmål om, at undersøge den strukturelle differentiering og funktionelle specialisering mellem korporative og parlamentariske legitimitetsformer. Jessops foreløbige tese om, at monopolkapitalen og arbejderbevægelsen generelt støtter den korporative form, mens småborgerskabet og de radikal-demokratiske bevægelser støtter den parlamentariske form, er ét udgangspunkt for videre empirisk funderet arbejde med henblik på at belyse hvilke politiske og sociale drivkræfter der virker henholdsvis for og imod en korporativisering af den politiske proces.³⁹

2.4 Kritik af systembetragtningerne

De ovenfor nævnte tilgange til korporatisme-debatten har det fælles træk, at de bestemmer korporatismen idealtypisk på et givet samfundsmæssigt niveau. De systemer, som har været omtalt i min gennemgang har været det økonomiske system, interesseformidlingssystemet og det politiske system forstået som repræsentations- og interventionssystem. Forfatterne har ganske enkelt forskellige genstandsfelter for deres analysevirksomhed. Winkler undersøger den stigende statslige dirigering af markedet og produktionen, Schmitter beskæftiger sig med ændringer i organisationsstrukturen i samfundet og Lehmbruch og Jessop ser på forandringer mellem forskellige repræsentations- og interventionsprincipper i staten.

Systembetragtningerne kan give os en ret detaljeret beskrivelse af tendenser til korporativisering indenfor de forskellige sfærer, som de opererer indenfor. Disse ten-

denser, som berører økonomiens funktionsmåde, interessernes udtryksformer og parlamentarismens muligheder og begrænsninger, giver os indtrykket af et samfund i hastig forandring, og at en væsentlig del af denne forandring kan forstås gennem en analyse af forandringerne i forholdet mellem staten og interesseorganisationerne.

3 Funktionsbegreber

En anden type af korporatisme-bestemmelser er, de som tager udgangspunkt i eksistensen af forskellige klasseinteresser i kapitalismen, og som bestemmer korporatismen, som en bestemt samfundsmæssig funktion, nemlig disorganiseringen eller undertrykkelsen af disse klasseinteresser og deres modsætninger således som de viser sig i klassekampen. Forskellen mellem disse bestemmelser og andre marxistisk inspirerede korporatismeopfattelser er, at de bestemmer korporatismen som en lang række forskellige institutionelle og materielle strategier, og således tager udgangspunkt i en bestemt klasseharmoniserende eller interesseblokerende funktion. De forfattere, som jeg vil henregne til denne opfattelse er dels Jörn Svensson (1970), dels Finn Valentin (1977).

Jörn Svensson definerer en lang række forskellige institutioner som "korporative fællesskaber": Det lokale/stedlige fællesskab, nationen, familien,⁴⁰ skolen,⁴¹ eller særlige korporative organer, hvis grundlæggende funktion er at en deltagende interesseorganisation af staten "kan vändas mot dem, vars intressen den ursprungligen avsetts företräda."⁴²

Det korporative fællesskab "är till för att överskyla och undertrycka de verkliga sociala motsättningar, som framgår ur produktionssystemet: Den sammanför grupper, som i grunden är antagonistiska i en och samma gemenskap under den socialt ledande gruppens herravälde."⁴³

Dette tilsyneladende interessefællesskab mellem modstående grupper kan iflg. Svensson kun opretholdes "genom falska verklighetsföreställningar, som korpationen med tvång och indoktrinering vidmakthåller hos sina medlemmar."⁴⁴

Holdningen hos Finn Valentin (1977) er mere nuanceret, men også han anser korporatismen som værende et bestemt sæt af samfundsmæssige funktioner ift klasse- og interessestrukturen. Valentin lægger mere vægt på en materiel forklaring på blokeringen af klassekampens udtryksformer.

Korporatismen defineres som en specifik relation mellem den primære fordelingsstruktur og interesse- og organisationsstrukturen: "While the primary distribution structure remains capitalistic, corporatism implies a dissolution of the interest and organization structures based on the primary difference between capital work

and wage-earning work. Corporatism is a blocking and transformation of the interest and organisation expressions of this opposition."⁴⁵

Blokeringen af klasseinteresserne kan iflg. Valentin ske på to forskellige samfundsmæssige niveauer: Enten kan staten intervenere i organisationsstrukturen, fx gennem kooptering af organisationerne i staten, – eller staten kan via en materiel omfordelingspolitik intervenere i selve fordelingsmekanismerne i samfundet og derved frembringe ændringer i interessestrukturen. Herved kan der frembringes en sekundær (statsligt styret) interessestruktur, som kan svække eller gå på tværs af den primære klassebaserede interessestruktur.⁴⁶

Den institutionelle korporatisme er således kun en del af den samlede korporatisme, forstået som interesseblokering og transformation. Denne bredde i definitionen fører til at alle politikker og effekter, som kan tilskrives en interessepåvirkende funktion er udtryk for korporatisme. I virkeligheden er der vel nærmest tale om et forsøg på at foretage et opgør med den traditionelle marxistiske klasse- og statsteori, snarere end en korporatisme-bestemmelse i tilknytning til den løbende korporatisme-debat.

3.1 Bemærkninger til funktionsbestemmelsen

Svensson og Valentin understreger begge blokeringen af de primære kapitalistisk baserede interessemodsatninger, som kernen i korporatismebegrebet. Dette implicerer imidlertid at alle strukturer, strategier og politiske tiltag, som blokerer denne interessemodsatning bliver udtryk for en korporativ tendens.

Svensson mener, at den relative borgfred mellem lønarbejde og kapital, som har eksisteret i Skandinavien siden 1945 er udtryk for en statslig tvang og ideologisk indoktrinering. Valentin mener, at borgfreden har materielle årsager. Det forekommer, at en nærliggende mulighed er, at fastholde begge synsvinkler, dvs at undersøge og præcisere både korporatismens materielle og dens ideologiske aspekter. Dette lægger f.eks op til en nuanceret forståelse af interesseorganisationernes rolle i den politiske proces både som indlydelsesrige aktører ift den statslige fordelingspolitik og som deltagere i en blokeringsproces rettet mod dem selv og deres økonomiske og sociale basis.

4 Strukturell/institutionel bestemmelse af korporatismebegrebet

I forhold til de idealtypede analyser af korporatismen, som et bestemt samfundsmæssigt subsystem repræsenterer en række andre bidrag til debatten en samtidig indskrænkning af begrebets selvstændige udsagnskraft og en udvidelse af de samfundsmæssige sfærer, som kan inddrages i analysen ved hjælp af begrebet.

Indskrænkningen af begrebets anvendelse består i, at disse forfattere definerer korporatisme – ikke som betegnelsen for et samlet subsystems funktionsmåde eller en bestemt samfundsmæssig funktion – som en *konkret politisk struktur* d v s en definitorisk fastlagt specifik del af den samfundsmæssige organisation af den politiske proces.

I forhold til systembegreberne kan man hævde, at denne empirisk funderede begrebsdannelse kan fungere som analyseredskab i forhold til de forandringer, som i systemmodellerne kan påvises indenfor forskellige samfundsmæssige delområder, og som hænger sammen med opkomsten af konkrete korporative strukturer, hvor interesseorganisationer og stat integreres.

Den empirisk funderede begrebsdannelse kan således bidrage til en tværdisciplinær og mere helhedsorienteret analyse af korporatisme-fænomener, netop fordi det sfærespecifikke kan begribes som dele af en større helhed af integration mellem stat og samfund.

Eksempler på empirisk-fænomenologiske funderede bestemmelser skal fremføres i det følgende.

Leo Panitch har i en række artikler kritiseret den bestående debat om korporatismen bl a på følgende vis: "A common tendency in all approaches to offer paradigmatic definitions of corporatism in idealtypical terms, and at the level of total systems, systems which have never existed as described, but which are logical constructs created to stand as alternatives to capitalism, or pluralism or parliamentarism. This is a very different form of abstraction than that of abstracting the basic properties of a given existing structure, removing the historical and extraneous to get the basic relationship which may be said to define the structure".⁴⁷

Denne kritik af debatten som paradigmatiske, idealtypiske og systemorienteret fører naturligt Panitch til en meget snæver definition. Korporatisme er "a political structure within advanced capitalism which integrates organized socio-economic producer groups through a system of representation and cooperative mutual interaction at the leadership level, and mobilization and control at the mass level."⁴⁸ Jfr Panitchs empiriske studie.⁴⁹

Panitch præciserer fænomenet "korporative strukturer" gennem en understregning af denne strukturs *specifikke og partielle* karakter: Det specifikke består i

a. Der er tale om en institutionaliseret forbindelse mellem staten og organisationerne

b. Der er tale om en trepartsstruktur eller en multilateral struktur hvor modstående interesseorganisationer interagerer indbyrdes og i forhold til staten, til forskel fra den typiske one-to-one relation mellem staten og en enkelt pressionsgruppe.

c. Der er tale om en reduktion af organisationernes autonomi.⁵⁰

Det partielle består i, at den korporative struktur ikke er den eneste eller dominerende politiske struktur i det moderne samfund: "The corporatist political structure is partial in the sense that it does not displace parliamentary representation, bureaucratic administration and interest group lobbying, but exists alongside them, and is in many ways interwoven with them."⁵¹

En opfattelse af korporatismen som konkret politisk struktur findes også hos Hans Kastendiek (som bl a er inspireret af Panitch og Colin Crouch (1979)).

Kastendieks pointe er, at det eneste fælles træk, man kan udlede af den omfattende debat under betegnelsen korporatisme er en konsensus som består i at alle anerkender fremkomsten af en række strukturer i samfundet, hvor staten og interesseorganisationerne i fællesskab deltager i forskellige politiske processer.⁵² Disse strukturer må iflg. Kastendiek forstås – ikke som systemer i aktuel eller potentiel udfoldelse – men som dele af den bestående samfundsmæssige politikorganisation.⁵³ Forskningsopgaven herudfra er da, at undersøge i *hvilket omfang*, der i de borgerlige demokratier er udviklet et net af korporative strukturer, samt på hvilken måde disse gensidigt påvirker, udvikler og sikrer hinanden.⁵⁴

Fælles for Kastendiek og Panitch er deres materialistiske stats- og klasseteori, som bl a medfører, at de genuine korporative strukturer bestemmes som de, der omfatter lønarbejder- og kapitalbaserede organisationer og statsmagt.⁵⁵

I forhold til de systembaserede og funktionelle korporatismebegreber betyder denne begrebsbestemmelse en indskrænkning derved, at korporatismen er en konkret politisk struktur, og i strikt forstand omfattende stat, lønarbejder- og kapitalbaserede organisationer, samt at denne politiske struktur sameksisterer med andre former for konfliktløsningsstrukturer, fx parlamentariske, pluralistiske og bureaukratiske former.

Udvidelsen af begrebet består i, at korporatismen ses som et forbindelsesled imellem samfundets forskellige sfærer. Den korporative strukturs særlige rolle er at sammenknytte disse forskellige samfundsmæssige sfærer i en institutionel struktur.

Panitchs og Kastendieks korporatisme-definitioner er baseret på en materialistisk videnskabsopfattelse. Der er imidlertid også andre forfattere, som har beskæftiget sig med et institutionelt bestemt korporatismebegreb. Jeg tænker her på det vi kan kalde "Århus-skolen", som er en kreds af forskere omkring Institut for Statskundskab i Århus, som hovedsageligt har beskæftiget sig med de konkrete institutionelle sammenknytninger mellem staten og interesseorganisationerne i efterkrigstidens Danmark.⁵⁶ Disse sammenkoblinger er hovedsageligt sket i form af offentlige råd, nævn og udvalg, som skolen sammenfattende kalder for komiteer. Teoretisk har sko-

len formuleret sig beskedent ud fra den formodning at en videreudvikling af korporatismedebatten og dens teoretiske grundlag formentlig vil nyde godt af en systematisk empirisk forskning, selvom denne afgrænser sig til kortlægningen af den institutionelle sammenfletning i comité-regi.⁵⁷

Den foreløbige teoretiske forståelsesramme, som skolen arbejder indenfor kan ses som en videreudvikling af deres programmatisk erklæring i en artikel fra 1975: "Man kan næppe med rimelighed spørge om et politisk system er korporativt eller ej. Derimod må spørgsmålet være, i hvilken udstrækning det er præget af korporative beslutningsstrukturer."⁵⁸ I forlængelse heraf har Buksti og Johansen (1977), under inspiration af Johan P. Olsen defineret korporatisme som en særlig form for koordinering mellem staten og interesseorganisationerne, - dvs som en blandt flere koordinationsformer: "The *differentia specifica* of the *corporate* form of coordination is the direct representation of interest groups in government".⁵⁹ Hovedopgaven for Århus-skolen har i forlængelse heraf været at undersøge denne direkte representations karakter i form af dens variation på forskellige politikfelter, organisationstyper og over tid.

Forskellen mellem Panitch og Kastendieks empirisk funderede bestemmelse på den ene side og Århus-skolens på den anden side består først og fremmest i, at Århus-skolen opfatter den korporative koordineringsform som rettet mod interesseorganisationerne som helhed, men Panitch og Kastendiek på forhånd antager, at de socio-økonomiske producentgrupper og her først og fremmest lønarbejder- og kapitalbaserede organisationer er centrale aktører i en korporativ struktur. Dette er en konsekvens af en materialistisk opfattelse af modsætningen mellem netop lønarbejdere og kapital, som en afgørende funktionsbetingelse for den statslige konfliktløsning, hvad enten denne sker gennem parlamentariske, bureaukratiske eller korporative former.

4.1 Bemærkninger til en institutionel korporatismetilgang

Fordelene ved et institutionelt funderet korporatismebegreb er, at selve begrebsbestemmelsen ikke på forhånd låser analysen fast til specifikke samfundsmæssige sfærer og niveauer, men opfatter den korporative struktur som en specifik koordineringsform (Århus-skolen) eller en konkret politisk struktur (Panitch).

Den opgave, som rejser sig for korporatismeanalyserne er herefter - og her er Århus-skolen og maxisterne stort set enige - empirisk at afdække udbredelsen af disse specifikke korporative strukturer i det politiske system, samt herefter at vurdere hvilke konklusioner

man kan drage m h t deres rolle i den samfundsmæssige politik organisation.

Ulempen ved denne tilgang kan være, at den i praksis kommer til at fokusere på den formelle, institutionaliserede sammenkobling mellem stat og organisationer, mens de uformelle relationer vanskeligere kan undersøges. Dette kan føre til, at man kommer til at overvurdere de formelle og undervurdere de uformelle relationers betydning.⁶⁰

5 Konklusioner på korporatismedebatten

Formålet med gennemgangen af korporatismedebatten har været at illustrere den store variation, som ligger i begrebet, altså at påvise den manglende konsensus om indholdet af begrebet. Forfatterne lægger forskellige synsvinkler ned på forholdet mellem staten og interesseorganisationerne. I systembetragtningerne opereres der med afgrænsede sfærebetragtninger; groft sagt med forholdet økonomi-korporatisme, organisationer-korporatisme og parlamentarisme-korporatisme. Funktionsbegreberne tenderer til helt at opløse et afgrænset korporatismebegreb. Den institutionelle retning er rettet mod empiriske studier. Hvis vi har som formål med begrebet korporatisme at signalere en type af relation mellem staten og interesseorganisationerne peger den hidtidige debat imod, at man griber til tværgående undersøgelser således at korporatismens betingelser afdækkes både i den økonomiske udvikling, i organisationssystemets udvikling og i statsapparatets vækst og forandring siden 1945.

Med debattens heterogenitet i mente kan det hævdes, at en lang række forskellige forskningsstrategier med lige god ret kan siges at videreudvikle korporatismedebatten. Valget af strategi vil afhænge af teoretisk og erkendelsesmæssige præferencer. Jeg skal afslutningsvis skitsere en mulig retning og eksemplificere den, såvidt det er muligt.

6 Et perspektiv

Korporatismedebattens heterogenitet bør efter min opfattelse føre til, at begrebet korporatisme erstattes af en bestemmelse af visse politiske strukturer som korporative, jfr Kastendiek 1980 a og b. Den korporative struktur kan opfattes som en specifik og partiel politisk struktur, jfr Panitch 1979 og 1980. Problemstillingen for en forudsættelse af korporatismedebatten kan deles i tre: Analyser af betingelser for opkomsten af korporative strukturer, analyser af de korporative strukturers aktuelle placering i den politiske proces og analyser af konsekvenser af korporativisering af den politiske proces.

6.1 De korporative strukturers placering i den politiske proces

Det er en betingelse for enhver vurdering af de korporative strukturers funktion i den politiske proces, at der er en detaljeret viden om den faktiske rolle korporative arrangementer har i de forskellige politiske sektorer og i det politiske system som helhed. Den danske og tildels norske og svenske induktivt orienterede forskning giver en viden om hvilke politiske områder og hvilke typer af organisationer, organisationsinddragelsen omfatter. Men spørgsmål om korporative strukturers rolle i hhv. den forberedende, besluttende og implementerende fase, eller på forskellige administrative niveauer er dårligt belyst.

I endnu højere grad mangler der i den empiriske kortlægning en kvalitativ vurdering: I hvilket omfang har eksistensen af korporative strukturer påvirket den politiske proces i forhold til de øvrige indflydelses- og repræsentationsstrukturer? Her kræves case-studies af den politiske proces på forskellige politikfelter, på forskellige faser af beslutningsprocessen, på forskellige administrative niveauer og med forskellige organisations typer og konstellationer. Sådanne case-studies med rod i en korporatisme-synsvinkel synes ikke publiceret på skandinavisk grund, men materiale kan tænkes at foreligge i form af arbejdsrapporter, utrykte opgaver m.v.⁶¹

6.2 Betingelser for en korporativering af den politiske proces

Generelt må det være en fordel at kunne præcisere hvilken sammenhæng der kan antydes mellem visse økonomiske, organisatoriske og politiske udviklingstendenser og en korporativering af den politiske proces. En vis prediktiv udgangskraft omkring fremkomsten, svækkelsen eller stabiliseringen af korporative strukturer kan givetvis findes herved. Det er en oplagt mulighed at foretage komparative undersøgelser, dels om de korporative strukturers udbredelse inden for den enkelte samfund over tid, dels mellem forskellige samfund.

Ud fra den refererede litteratur er det rimeligt at antage, at en analyse af økonomiske udviklingstendenser, organisationssystemets grad af homogenitet og statsapparatets organisering af hhv repræsentative og udøvende funktioner kan forklare nogle af variationerne mellem forskellige nationalstater og over tid. Af arbejder, som forfølger denne linje kan nævnes Johan P Olsen (1979). Olsens udgangspunkt er organisationsteoretisk, således at hans hovedsigte bliver at undersøge under hvilke betingelser organisationsledelsen finder det formålstjenligt at lade sig integrere i den statslige beslutningsproces. Muligheden for at organisationerne lader sig integrere trods yderst ugunstige betingelser (p.g.a manglende reelle alternativer) eller muligheden for at staten

undlader at inddrage organisationerne – trods et udtalt ønske fra organisationernes side – lader sig ikke analysere inden for en organisationsteoretisk ramme.

6.3 Konsekvenser af en korporativering af den politiske proces

En tredje del af udfyldningen af en forskningsstrategi som er bygget op omkring begrebet korporativ struktur må være at undersøge hvilke effekter den korporative politikform har på samfundets økonomiske organisationsmæssige og politiske aktiviteter i øvrigt. Denne konsekvensanalyse hænger m.h.t råmaterialet sammen med den kvalitative analyse af den faktiske rolle, som korporative strukturer spiller aktuelt, jfr ovenfor under 6.1.

Men herudover bør der systematiseres ud fra konsekvenser for forskellige politiske aktører: Hvilke effekter har opkomsten af korporative strukturer for f.eks forvaltningens, regeringens, parlamentets, partiernes, vælgerens, organisationernes og organisationsmedlemmernes politiske påvirkningsmuligheder? En ansats til analyse kan findes hos Ståhlberg (1978) som har systematiseret komite-systemets effekter på det politiske systems persistens i en række funktioner.⁶²

En overgribende perspektiv i konsekvensanalysen må være, om korporativeringen af politiske processer generelt betyder øget ulighed i politiske påvirkningsmuligheder eller om omvendt korporative strukturer betyder øget offentlighed og samfundskontrol med bureaukratiet?

Henrik Hjortdal

Noter

¹ Jeg tænker her på Heckscher (1946), Rokkan (1966), Elvander (1969), Svensson (1969), Berntsson (1970 a og b), Ruin (1974).

² Jfr Schmitter (1979 a), s 2–8, Kastendiek (1980 b) og Heisler (1979) s 282.

³ Andre kategoriseringer af debatten findes hos Andersen (1979), Buksti (1980 a). Der er her tale om simple dikotomiske opstillinger, mest rudimentært hos Andersen, som ud fra to bidrag skelner mellem en borgerlig og en marxistisk tilgang til debatten. Jørgensen (1981) bygger på Kastendiek (1980 a og b). Heisler (1979) beskæftiger sig med en bredere problematik: Spørgsmålet om en generel politisk teori for de moderne vesteuropæiske demokratier. Alemann og Heinze's "dimensioner" i korporatisme-debatten (Alemann og Heinze (1981) virker mere tillokkende, men litteraturgrundlaget er ret snævert.

⁴ Kastendiek (1980 a), s 86–94.

- ⁵ Kastendiek (1980 b), s 7.
- ⁶ Jfr Dahlerup m fl (1975): "Man kan næppe med rimelighed spørge om et politisk system er korporativt eller ej. Derimod må spørgsmålet være, i hvilken grad det er præget af korporative beslutningsstrukturer" (s 333).
- ⁷ Jfr feks Dahlerup m fl (1975) s 319 ff, Schmitter (1974) s 25 ff og (1979 b).
- ⁸ For Norges vedkommende se Berrefjord (1978) s 148.
- ⁹ Termerne forhandlingsøkonomi og blandingsadministration er introduceret i Hernes (1978).
- ¹⁰ Winkler (1976) s 103.
- ¹¹ Op cit s 103 ff.
- ¹² Op cit s 114.
- ¹³ Jeg tænker her på forsøgene på at gøre erhvervslivets konkurrenceevne til også arbejderbevægelsens beslutningsgrundlag, bl a manifesteret i betalingsbalancesyndromet. Ligeledes kan nævnes de mere eller mindre omfattende planlægningsudkast, som er blevet fremført dels fra statsadministrationens ledelse, dels fra venstreorienterede planlæggere med tilknytning til uddannelsessektoren eller arbejderbevægelsen. Nogle forskellige udkast til en venstreteknokratisk planlægning kan findes på dansk grund i Arnfred m fl (1980).
- Thygesen (1980) er eksponent for den centraladministrative rationalitet, hvis bagvedliggende præmisser er en antagelse om, at planlæggerne er i stand til, - hvis blot de stærke interesseorganisationer, den alt for demokratiske og aktive befolkning og de vægelsindede politikere ville tillade det, - at bane vej for en effektiv omformning af den offentlige sektor i erhvervslivets interesse.
- ¹⁴ Noten udgår.
- ¹⁵ Denne mellemposition for organisationsledelsen behandles teoretisk hos Hirsch (1978) s 44 ff, idet organisationsledelsens integrering i statsapparatet dog overbetones.
- ¹⁶ Jfr Egeberg m fl (1978) s 119-120.
- ¹⁷ Op cit s 120.
- ¹⁸ For Norges vedkommende se Egeberg m fl (1978) s 124 ff. For Danmarks vedkommende jfr Buksti (1980 a).
- ¹⁹ Schmitter (1979 b) s 65.
- ²⁰ Schmitter (1974), s 20, jfr Heckscher (1946), som også skelner mellem en fascistoid og en fri korporatisme.
- ²¹ Schmitter (1974) s 13-17.
- ²² Jfr note 6.
- ²³ Jfr Egeberg m fl (1978) s 121.
- ²⁴ Se Hirsch (1978).
- ²⁵ Se Wheare (1963) p Andersen (1976), Damgård (1977), Poulantzas (1978) og Grønnegård Christensen (1980).
- ²⁶ Om ændringen i retsformen se Bang (1981).
- ²⁷ Lehmsbruch (1979 b) s 150.
- ²⁸ Op cit, s 154-155.
- ²⁹ Op cit, s 156.
- ³⁰ Op cit, s 155.
- ³¹ Op cit, s 156-157.
- ³² Op cit, s 180-181.
- ³³ Jessop (1979) s 193 og 211.
- ³⁴ Op cit, s 197 og 198 om parlamentarismen.
- ³⁵ Op cit, s 194-196.
- ³⁶ Op cit, s 195.
- ³⁷ Ibid.
- ³⁸ Jessop (1979) s 195-196.
- ³⁹ Op cit, s 205.
- ⁴⁰ Svensson (1969) s 156.
- ⁴¹ Op cit, s 161.
- ⁴² Op cit, s 156.
- ⁴³ Op cit, s 155.
- ⁴⁴ Ibid.
- ⁴⁵ Valentin (1978) s 74-75.
- ⁴⁶ Op cit, s 75.
- ⁴⁷ Forarbejde til Panitch (1980), her citeret efter Kastendiek (1980 b) s 18.
- ⁴⁸ Panitch (1980) s 173.
- ⁴⁹ Panitch (1976).
- ⁵⁰ Panitch (1980) s 173-174.
- ⁵¹ Op cit, s 173.
- ⁵² Kastendiek (1980 b) s 28.
- ⁵³ Ibid.
- ⁵⁴ Op cit, s 30.
- ⁵⁵ Panitch (1980) s 173-174 og s 178 ff. Kastendiek (1980 a og b) og (1981), især 1980 b s 21 ff.
- ⁵⁶ Buksti (1979), (1980 b), Buksti og Nørby Johansen (1977 a), (1977 b), (1970 a), (1979 b), Damgård (1980), Damgård og Eliassen (1979), Fivelsdal m fl (1979), Jarlov m fl (1979), Johansen (1980), Johansen og Kristensen (1978), Kristensen (1979). For en sammenfatning af de vigtigste resultater, se Valentin (1980), kapitel X og Buksti (1983).
- ⁵⁷ Johansen og Kristensen (1978) s 2.
- ⁵⁸ Jfr note 6.
- ⁵⁹ Buksti og Johansen (1977 a) s 6-7.
- ⁶⁰ Dette er feks Grønnegårds opfattelse, jfr Grønnegård (1980) s 327 ff.
- ⁶¹ Det bør dog nævnes, at der i forbindelse med den norske Maktutredning er kommet flere værker af interesse for løsningen af denne problemstilling, feks Olsen (1978 + 1979) og Egeberg (1981), hvor hovedvægten dog ligger på den empiriske analyse.
- ⁶² Ståhlberg (1978) s 204-216.

Litteraturliste

- Alemann, Ulrich von (1981): Neokorporatismus. Frankfurt/New York 1981. (red.)
- Alemann, Ulrich von og Heinze, Rolf G (1979): Verbände und Staat, Opladsen 1979. (red.)
- Alemann, Ulrich von og Heinze, Rolf G (1981): Korporativer Staat und Korporatismus: Dimensionen der Neokorporatismusdiskussion. I Alemann (red.) (1981), s 42-61.

- Andersen, Johannes (1976): Det borgerlige parlament og de borgerlige politiske partier-ideologiske statsapparater. Specialopgave, Institut for Statskundskab, Århus 1976.
- Andersen, Johannes (1979): Om korporatisme – et forsøg på afklaring. Häften för Kritiska Studier 6/1979.
- Anderson, Charles W (1979): Political Design and the Representation of Interests. I Schmitter og Lehmbruch (1979) s 271–297.
- Arnfred, Niels m fl (1978): Stat og klasser under kapitalismen – en introduktion. Roskilde 1978.
- Arnfred, Niels m fl (1980): Samfundsplanlægning: En antologi om erfaringer, problemer, perspektiver. Kbh 1980.
- Bang, Henrik (1981): Velfærdsstatens retsformer. Papir til Nordisk forskersymposium, Kumlinge, Åland 3–7 august 1981.
- Berger, Suzanne (red) (1981): Organizing Interests in Western Europe. Cambridge, Mass 1981.
- Berntson, Lennart (1970 a): Är Sverige på väg mot fascism? I Häften för Kritiska Studier 2–3/1970.
- Berntson, Lennart (1970 b): Sverige och "korporatismen". I Häften för Kritiska Studier 6/1970.
- Berrefjord, Ole (1978): Fra embedsmannsstat til embedsmannsstat? I Hernes (1978) s 134–159.
- Beyme, Klaus von (1981): Der liberale Korporatismus als Mittel gegen die Unregierbarkeit? I Alemann (red) (1981).
- Buksti, Jacob A (1979): Corporate Structures in Danish EC-policy. ECPR Workshop Bruxelles april 1979.
- Buksti, Jacob (1980 a) (red): Organisationer under forandring, Århus 1980.
- Buksti, Jacob A (1980 b): Segmentation and Inter-Sector Influence on Agricultural, Fisheries and Labour Market Policies in Denmark. ECPR Workshop, Firenze Marts/1980.
- Buksti Jacob A (1983): Organisationer og offentlig politik. I Nordisk Administrativt Tidsskrift nr 2/1983. s 191–212.
- Buksti, Jacob A og Johansen, Lars Nørby (1977 a): The Scope and Validity of the Corporatism-Model. Paper prepared for the ECPR-workshop on "Interest Group Strategy". Berling, March 27. April 2 1977.
- Buksti, Jacob A og Johansen, Lars Nørby (1977 b): Danske organisationers hvem, hvad, hvor. Kbh 1977.
- Buksti, Jacob A og Johansen, Lars Nørby (1979 a): Variations in Organizational Participation in Government: The Case of Denmark. I Scandinavian Political Studies nr 3/1979, s 197–220.
- Buksti, Jacob A og Johansen, Lars Nørby (1979 b): Organisationssystemet i Danmark. I Mogens N Pedersen (1979), s 223–263.
- Cawson, Alan (1978): Pluralism, Corporatism and the Role of the State. I Government and Opposition vol 13, no 2, Spring 1978.
- Centre for Studies in Social Policy, London (1976): The Corporate State – Reality or Myth? A Symposium, sept 1976.
- Cox, Andrew (1981): Corporatism as Reductionism: The Analytic Limits of the Corporatist Thesis. I Government and Opposition, Vol 16, no 1, Winter 1981.
- Crouch, Colin (1979): The Politics of Industrial Relations. London/Glasgos 1979.
- Dahl, Robert (1966): Political Opposition in Western Democracies. New Haven og London 1966.
- Dahlerup, Drude m fl (1975): Korporatisme-begrebet og tudiet af samspillet mellem politiske institutioner. Økonomi og Politik nr 4/1975, s 317–344.
- Damgård, Erik (1977): Folketinget under forandring. Kbh 1977.
- Damgård, Erik (1980): The Reduction of Party Conflict through Corporate Participation in Danish Law-Making. Scandinavian Political Studies vol 3, 1980, nr 2, s 105–121.
- Damgård, Erik og Eliassen, Kjell (1979): Lovgivning, interesseområder og politisk segmentering. I Mogens N Pedersen (1979) s 289–319.
- Due, Jesper og Madsen JS (1980): Overenskomstsystemets sammenbrud. København 1980??
- Egeberg, Morten m fl (1978): Organisasjonssamfunnet og den segmenterte stat. I Johan P Olsen (1978), s 115–142.
- Egeberg, Morten (1981): Stat og organisasjoner. Oslo, Bergen, Tromsø 1981.
- Elvander, N (1969): Intresseorganisationerna i dagens Sverige. Andra rev oplag, Lund 1969.
- Elvander, N (red) (1975): Demokrati och Socialism, Stockholm 1975.
- Esser, Josef og Fach, Wolfgang (1981): Korporatistische Krisenregulierung im "Modell Deutschland" . . . I Alemann (red) (1981), s 158–179.
- Fivelsdal, Egil m fl (1979): Interesseorganisationer og centraladministration. Kbh 1979.
- Grant, Wyn og Marsh, David (1977): Tripartism – Reality or Myth? I Government and Opposition, Vol 12, nr 2, Summer 1977, s 194–211.
- Grønnegård, Jørn Christensen (1980): Centraladministrationen, organisation og politisk placering. Kbh 1980.
- Gaasemyr, Josefein (1979): Organisasjonsbyråkrati og korporativisme. Oslo, Bergen, Tromsø 1979.
- Heckscher, Gunnar (1946): Staten och organisationerna, Stockholm 1946.
- Heinze, Rolf G (1981): Neokorporatistische Strategien in Politikarenden und die Herausforderung durch neue Konfliktpotentiale, I Alemann (red) (1981) s 137–157.
- Heisler, Martin O (1979): Corporate Pluralism Revisited: Where is the Theory? I Scandinavian Political Studies vl 2, 1979, nr 3, s 277–297.
- Hernes, Gudmund (1978) (red): Forhandlingsøkonomi og blandingsadministrasjon. Oslo, Bergen, Tromsø 1978.
- Hernes, Gudmund (1979): Local Corporatism in Norway. I Scandinavian Political Studies, No 3/1979, s 261–275.

- Hirsch, Joachim (1976): Hvordan den politiske gennemsettelse af kapitalinteresser sker: Det "politiske system" struktur og funktionsmåde. Kultursociologisk Institut 1976.
- Hirsch, Joachim (1978): Til analysen af den borgerlige stat. I oktober nr 8/1978.
- Hirsch, Joachim og Roth, Roland (1981): Statens krise og de nye sociale bevægelser. i Grus nr 3/1981.
- Hull, Peer Christensen m fl (1980): Industripolitisk planlægning - kampen om statens rolle. i Arnfred (1980) s 282-313.
- Hviid, Torben Nielsen (1977): Borgerskabets reformer og marxismen. Kbh 1977.
- Ibsen, Flemming og Jørgensen, Henning (1979): Fagbevægelse og stat bd 1-2, Kbh 1979.
- Jarlov, Carsten m fl (1979): Offentlige udvalg 1946-75. I Mogens N Pedersen (1979), s 264-287.
- Jessop, Bob (1979): Corporatism, Parliamentarism and Social Democracy. I Schmitter og Lehbruch (1979), s 185-211.
- Johansen, Lars Nørby (1980): The Corporatist Elite in Denmark 1946-76. Working Paper nr 4, Institut for Socialvidenskab, Odense Universitet 1980.
- Johansen, Lars Nørby og Ole P Kristensen (1978): Corporatist Traits in Denmark 1946-76. Papir til ISA-Conference, Uppsala, august 1978. Udkommer i Lehbruch og Schmitter (1981).
- Jørgensen, Henning (1981): Notger om korporatismeteorier, Stencil, Ålborg Universitetscenter, 1981. Udgivet i: Tage Bild og Henning Jørgensen (red) Fagbevægelsen og krisen, Kbh 1981.
- Kastendiek, Hans (1980 a): Neokorporativisme? I Prokla nr 38/1980, s 81-106.
- Kastendiek, Hans (1980 b): Die Selbstblockierung der Korporatismusdiskussion. Teilproblematismen der gesellschaftlichen Politikorganisation und gesellschaftspolitische Entproblematismen Korporativer Strukturen und Strategien. Stencil, Freie Universität Berlin, Mai 1980. Let omarbejdet. Udgivet i: Alemann (red) (1981), s 92-116.
- Kastendiek, Hans m fl (1981): Inkorporierung der Gewerkschaften? Freie Universität Berlin, Stencil, januar 1981. Forkortet udgave i: Das Argument, Sonderband nr 68, 1981, s 144-177.
- Kristensen, Ole P (1979): Centraladministrationen og de særlige forvaltningsorganer efter 1945. I Nordisk Administrativ Tidsskrift nr 3/1979, s 69-98.
- Lehbruch, Gerhard (1979 a): Consociational Democracy. Class Conflict and the New Corporatism. I Schmitter og Lehbruch (1979), s 53-62.
- Lehbruch, Gerhard (1979 b): Liberal Corporatism and Party Government. I Schmitter og Lehbruch (1979), s 147-183.
- Lehbruch, Gerhard (1979 c): Concluding Remarks: Problems for Future Research on Corporatist Intermediation and Policy-Making. I Schmitter og Lehbruch (1979), s 299-309.
- Lindberg, Leon L m fl (1975): Stress and Contradictions in Modern Capitalism. Lexington 1975.
- Lindensjö, Bo (1979): Politisk planering - virkelighed eller myt? I Häften för Kritiska Studier nr 6/1979.
- Meidell, Bjørn m fl (1978): Fremtidens Danmark - et socialdemokratisk kriseprojekt fra LO og Metal. KBH 1978.
- Offe, Claus (1972): Strukturprobleme des kapitalistischen Staates. Frankfurt a M 1972.
- Offe, Claus (1975 a): Introduction to part III i Lindberg m fl (1975), s 245-259.
- Offe, Claus (1975 b): Berufsbildungsreform - Eine Fallstudie über Reformpolitik. Frankfurt a M 1975.
- Olsen, Johan P (red) (1978): Politisk organisering. Oslo, Bergen, Tromsø.
- Olsen, Johan P (1979): Integrated Organizational Participation in Government. Arbeidsnotat nr 81 i Makretredningen, Bergen, juni 1979.
- Pahl, R E og Winkler, J (1976): Corporatism in Britain. I: The Corporate State-Reality or Myth? A Symposium (sept 1976) udgivet af Centre for Studies in Social Policy, London 1976.
- Panitch, Leo (1976): Social Democracy and Industrial Militancy. The Trade Unions and Incomes Policy 1945-74. Cambridge 1976.
- Panitch, Leo (1979): The Development of Corporatism in Liberal Democracies. I Schmitter og Lehbruch (1979) s 119-146.
- Panitch, Leo (1980): Recent theorizations of corporatism: reflections on a growth industry. I British Journal of Sociology, Vol XXI, No 2, June 1980.
- Panitch, Leo (1981): Trade Union and the Capitalist State. I New Left Review 125, jan/feb 1981.
- Pedersen, Mogens N (red) (1979): Dansk politik i 1970erne. Kbh 1979.
- Pempel, T J og Tsunekawa, Keiichi (1979): Corporatism Without Labor? The Japanese Anomaly. I Schmitter og Lehbruch (1979) s 231-270.
- Poulantzas, Nicos (1978): State, Power and Socialism. London 1978.
- Rokkan, Stein (1966): Norway - Numerical Democracy and Corporate Pluralism. I Robert Dahl (1966), s 70-114.
- Rokkan, Stein (1975): Votes Count, But Resources Decide. I J A Seip (1975), Makt og Motiv, Oslo 1975.
- Ruin, Olof (1974): Participatory Democracy and Corporatism: The Case of Sweden. I Scandinavian, Political Studies Vol 9/1974, Oslo, Beverly Hills, London 1974, s 171-184.
- Salisbury, Robert H (1979): Why No Corporatism in America? I Schmitter og Lehbruch (1979), s 213-230.
- Sandberg, Åke (1975): En fråga om makt. Stockholm 1975.
- Selznick, Philip (1949): TVA and the Grass Roots. Berkley og Los Angeles 1949. Sidehenviisningerne refererer til 1966-udgaven, New York 1966.
- Schmidt, Erik Ib (1980): Samfundsplanlægningens muligheder og umuligheder. I Arnfred m fl (1980), s 3-17.

- Schmitter, Philippe C (1974): Still the Century of Corporatism? Første gang offentliggjort i Review of Politics, januar 1974. Her refererer sidehenvisninger til gengivelsen i Schmitter og Lehbruch (1979), s 7-52.
- Schmitter, Philippe C (1979 a): Introduction i Schmitter og Lehbruch (1979), s 1-6.
- Schmitter, Philippe C (1979 b): Modes of Interest Intermediation and Models of Societal Change in Western Europe. I Schmitter og Lehbruch (1979), s 63-94.
- Schmitter, Philippe C og Lehbruch, Gerhard (red) (1979): Trends Toward Corporatist Intermediation. Beverly Hills, og London 1979.
- Ståhlberg, Krister (1978): Politik och förvaltning. Åbo 1978.
- Svensson, Jörn (1969): Korporatismen och den borgerliga klassdiktaturen, Budapest (BOC's forlag) 1969. Her refereres til 2. oplag, Lund 1974.
- Svensson, Jörn (1970): Katedersocialismens Återkomst. I Häften för Kritiska Studier nr 4/1970.
- Thygesen, Inge (1980): Foredrag på Nationaløkonomisk Forenings planlægningskonference 3/9 1980. Refereret i dagbladet Information, København, Information, av Henrik Heie d 24/9 og 1/10 1980.
- Valentin, Finn (1977): Dansk landbrug og landbrugspolitik i 70erne - forholdet mellem statsinterventioner og interessestruktur. Kultursociologisk Institut (stencilat) Kbh 1977.
- Valentin, Finn (1978): Corporatism and the Danish Welfare State. I Acta Sociologica Vol 21, 1978. Supplement (special congress issue), s 73-95.
- Valentin, Finn (1980): Fordelingen af påvirkningsmuligheder. Arbejdsnotat 14 fra Lavindkomstkommissionen Kbh 1980.
- Wassenberg, Arthur (1978): Creeping Corporatism: A Cuckoo's Policy. Paper prepared for the ECPR Workshop "Corporatism in Liberal Democracies", Grenoble 6-12 April 1978.
- Wheare, KG (1963): Legislatures, Oxford 1963.
- Winkler, J (1976): Corporatism. I Archives Européennes de Sociologie. Tome XVII, 1976, no 1, s 100-136.

Forskarutbildning och sedan?

Denna artikel behandlar forskarutbildningen i sociologi och statskunskap vid Lunds Universitet. Artikeln grundar sig i huvudsak på en rapport med delresultat från ASF-projektet "Högskolan som arbetsmiljö". Av rapporten framgår att forskarstuderande i sociologi och statskunskap:

- har ofta försörjningsproblem
- upplever att försörjningsproblemen försämrar studieresultaten
- studerar ofta på deltid
- föredrar i många fall att öka sin studieintensitet om det vore möjligt
- vill gärna arbeta i forskargrupp
- ser ofta mörkt på sina framtida anställningsmöjligheter

Undersökningens genomförande

Datainsamlingen genomfördes under oktober och november månad 1981. Huvuddelen av det använda materialet är primärdata, insamlad dels genom intervjuer med samtliga handledare vid de båda institutionerna och dels genom en enkät till samtliga forskarstuderande. Enkäten tillställdes också de individer, som fr o m 1975/76 disputerat i sociologi och statskunskap vid Lunds Universitet.

Totalt intervjuades 16 handledare, varav 10 vid sociologiska institutionen och sex vid statsvetenskapliga. Av de sammanlagt 173 doktorander, som höstterminen 1981 var registrerade vid de båda institutionerna, besvarade 133 enkäten. Detta ger ett bortfall av 23.1 procent på totalpopulationen av forskarstuderande. Bortfallet var något större vid sociologiska institutionen, där enkäten besvarades av 85 av de totalt 116 doktoranderna än bland statsvetarna där 48 av totalt 57 forskarstuderande svarade. Sannolikt motsvarar svarsfrekvensen mycket väl det antal doktorander, som vid tidpunkten för datainsamlingen hade någon form av reell institutionsanknytning. Detta medför att representativiteten för resultatet torde vara mycket god.

Studietiderna är ofta långa

Under perioden 1975/76 t o m höstterminen 1981 hade vid sociologiska institutionen 38 individer disputerat, varav åtta utländska medborgare och sju kvinnor. Motsvarande siffror för statsvetenskapliga institutionen är sex disputerade, varav en utländsk medborgare och ingen kvinna. Medelåldern vid disputationstillfället var för sociologer 35.6 år och bland statsvetare 33.0 år.

Skillnaden i medelålder vid disputationstillfället orsakar till stor del av längre studietider fram till doktorsexamen i sociologi än i statskunskap. Medelantalet år mel-